

Данько Вероніка Андріївна,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач
кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук
Харченко Н. П.

ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ І ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Правовий нігілізм є багатограним правовим феноменом. Наявність правового нігілізму, передусім указує про те, що це прямі порушення чинних законів та інших правових актів (навмисні чи ненавмисні). Вони становлять величезний, всеосяжний масив кримінальних діянь, цивільних, адміністративних і дисциплінарних провин.

Правовий нігілізм – це характеристика певних негативних, деформованих сторін правосвідомості, яка різко критично, негативно ставиться до вимог поваги та дотримання права. Правовий нігілізм протистоїть у правосвідомості вимогам законності.

Антонімом правового нігілізму та інших форм деформації правової свідомості є права культура. Це важлива складова соціальної культури загалом. Вона навчає нас розуміти право і діяти відповідно до нього. Більше того, не кожному людину, яка знає норми права, можна вважати, що вона має правову культуру. Лише тоді, коли знання правових норм безпосередньо поєднується з необхідністю їхнього дотримання та виконання.

У суспільстві з високорозвинутою правовою культурою, як правило, немає місця правовому нігілізму, за винятком тих випадків, коли держава приймає закони, що суперечать основоположним принципам правотворчості. Але це швидше виняток, тому що у висококультурному правовому суспільстві держава зазвичай має той самий ступінь правового розвитку, що й суспільство, якщо не вище. за все, залишиться.

У різні часи люди по-різному ставилися до закону: одні виконували норми права, а інші – ні. Причини правового нігілізму найрізноманітніші. Від цілком обґрунтованих протестів щодо тих чи інших законів до штучно створеного неприйняття права взагалі як не потрібного соціального інституту.

Як зазначають науковці [1; 2]: «Існує безліч різних форм прояву правового нігілізму, до яких, зокрема, відносять: 1) прямі навмисні порушення чинних законів та інших нормативних правових актів є величезний набір кримінальних діянь, а також цивільних, адміністративних, дисциплінарних та інших правопорушень; 2) масове недотримання правових норм, коли суб'єкти (громадяни, посадові особи, державні органи, громадські організації) не співвідносять свою поведінку з вимогами правових норм, а прагнуть жити та діяти за своїми правилами; 3) війна законів, публікація суперечливих, паралельних або навіть взаємовиключних правових актів, які ніби нейтралізують один одного та призводять до колізій; 4) підміна легітимності політичною, ідеологічною чи прагматичною доцільністю, входження різних посадових осіб та органів, громадських сил та груп у нелегальне поле діяльності, прагнення реалізувати свої інтереси поза рамками Конституції. 5) слабкий правовий захист особистості підриває віру в закон, здатність держави забезпечувати порядок та спокій у суспільстві, захищати людей від злочинних зазіхань. Безсилля закону неспроможна викликати щодо нього позитивного ставлення, лише викликає невдоволення, роздратування і протест. Людина перестає цінувати, поважати, шанувати закон, тому що не бачить у ньому свого надійного гаранта та опори. У таких умовах навіть у законослухняних громадян розвивається нігілізм, недовіра до існуючих інституцій. Визнання і конституційне закріплення природних права і свободи людини поки що не супроводжується адекватними заходами щодо їх зміцнення і втілення у життя. А неможливість реалізувати своє право породжує в людини відчуття відчуження від нього, правове розчарування, скептицизм [3, с. 141].

Лише після з'ясування джерел та проявів правового нігілізму можна окреслити основні шляхи його подолання в таких сферах:

– у сфері загальнодержавної стратегії – спрямованість державної політики на захист інтересів особистості, всебічне забезпечення добробуту громадян, суворе дотримання Конституції і законів усіма державними органами, запозичення позитивних правових надбань інших держав світу, подальша інтенсивна інтеграція до міжнародного права (ратифікація, приєднання, підписання);

– у сфері правотворчості – професійна законодавча діяльність, розширення кола суб'єктів законодавчої ініціативи,

широке публічне висвітлення законопроектної діяльності, вдосконалення правової експертизи нормативно-правових актів;

– у сфері правозастосування – ліцензування юридичних професій, розвиток судової системи, забезпечення прямої дії норм Конституції, проведення практичних семінарів для працівників державних органів, створення консультативних рад при юридичних відомствах;

– у сфері юридичного виховання – популяризація правових знань через різні форми правового виховання, пробудження інтересу до правових знань і забезпечення їх доступності.

Варто звернути увагу на підготовку кваліфікованих кадрів, а саме юристів, які зможуть досконали і на професійному рівні тлумачити закон і служити Феміді.

Отже, попри те, що повністю подолати правовий нігілізм неможливо, однак можна мінімізувати його рівень шляхом вжиття низки комплексних заходів, консолідації суспільства, забезпечення принципу верховенства права, здійснення правового виховання громадян у напрямі вдосконалення вітчизняного законодавства та юридичної техніки, формування високого рівня правосвідомості населення України [4, с. 234].

Найбільш дієвим способом подолання правового нігілізму є розвиток в українському суспільстві правосвідомості та правової культури людей. Правова культура суспільства – різновид загальної культури, який становить систему цінностей, досягнутих людством у галузі права, і стосується правової реальності даного суспільства. Правова культура суспільства відбиває рівень розвитку правосвідомості в суспільстві, системи права і законодавства, юридичної практики і правової науки. Вона охоплює сукупність усіх правових цінностей, створених людьми в правовій сфері. Високий рівень правової культури суспільства є однією з важливих ознак правової держави, яка заснована передусім на принципах верховенства права і правового закону, поваги до основних прав і свобод людини і громадянина [1, с. 213].

Правова культура особи – це обумовлені правовою культурою суспільства ступінь і характер прогресивно-правового розвитку особи, які забезпечують її правомірну діяльність. Правова культура особистості характеризує ступінь і характер її правового розвитку, виступає необхідною передумовою формування правової культури суспільства. Однак її не можна розглядати як властивість людини, одержану нею

від народження, оскільки правова культура особистості формується поступово під впливом таких різноманітних чинників, як суспільні зв'язки і відносини, правове виховання, правове навчання, правове спілкування, правова інформація, а також суспільної правової свідомості. В процесі пізнання та оцінки норм права особа враховує закріплені в них законодавцем соціальний зміст і об'єктивні потреби суспільного розвитку, а також співвідносить їх з можливістю задоволення свого власного інтересу. Відбиваючись у свідомості людини, цей процес сприяє формуванню її правової культури. Правова культура особистості – це складне явище, в структурі якого виділяють пізнавальні, оцінні та поведінкові елементи [5, с. 18].

Вагому роль у підвищенню рівня правової культури має професійна правова культура, яка базується на здобутих унаслідок одержання спеціальної юридичної освіти правових знаннях, практичних навичках і вміннях, особистій майстерності, що пов'язані з конкретним юридичним фахом. Про рівень професійної правової культури свідчатиме відповідний кваліфікаційний титул (ранг, категорія). Однак слід розрізняти формально визначену кваліфікацію, яка документально відображається у дипломах, атестатах, сертифікатах, і реальну правову кваліфікацію, яка, крім здобутих теоретичних і навчальних знань, передбачає ще й існування належного особистого професійного досвіду, сформованого під час конкретної юридичної практики. Високий рівень професійної правової культури визначає гармонійне узгодження цих засад.

Список використаних джерел

1. Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова та ін.] / за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. К. : НАВС, 2017. 318 с.
2. Актуальні проблеми теорії держави і права : навч. посіб. / за ред. С. М. Тимченко, С. К. Бостан, С. М. Легуша та ін. Київ : КНТ. 2015. 288 с.
3. Ведерніков Ю. А. Теорія держави і права. Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. Ліра ЛТД, 2015. 468 с.
4. Зайчук О. В. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 688 с.
5. Славна О. В. Громадянське суспільство як основа розвитку правової держави в контексті конституційної реформи. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 1. С. 16–19. (Серія «Юридичні науки»).